

Tanúversek az ősi fészekről

Jósika Júlia (Podmaniczky Júlia) ismeretlen versei
1865-ből

Báró Podmaniczky Júlia és Báró Jósika Miklós kilenc évi várakozás után 1847. augusztus 25-én kötött házasságot Aszódon.¹ Podmaniczky Júlia Báró Podmaniczky Károly² és Jänkendorf-Nostitz Elisa³ bárónő házasságából született 1813-ban Pesten,⁴ első gyermekként. Aszód a Podmaniczky család birtokközpontja volt, ennek ellenére a reformkorban a fiatalabbik ághoz tartozó Podmaniczky Károly és családja életvitelszerűen Pesten élt. Ennek egyik magyarázata, hogy Podmaniczky Károly első felesége, Charpentier Júlia halott gyermeknek adott életet, és a szülést követő néhány nap múlva gyermekágyi lázban az aszódi kastélyban elhunyt. Ezért Podmaniczky Károly második feleségét, Jänkendorfi-Nostitz Elisát nem engedte Aszódon szülni.⁵ Ez a magyarázata annak, hogy a Podmaniczky gyerekek: Júlia, Elisa, Rudolf, Ottó, Frigyes, Ármin, Mária mind Pesten születtek. A család életrajzi eseményeire utaló források kevés száma ellenére megállapítható, hogy a reformkorban Podmaniczky Károly családjával több bérpalotai lakásban, kezdetben a pesti Czukor utcában, majd a Széll utca Fürdő utca sarkán álló régi Pollack-házban lakott.⁶ Az állandó pesti életvitelt alátámaszthatja az a tény, hogy Podmaniczky Károly a pesti német evangélikus gyülekezet világi felügyelője volt 1825-től 1833-ig, egy évvel később pedig a dunántúli egyházkerület felügyelőjévé is beiktatták. Ez a tisztség feltételezhetően megkövetelte az állandó jelenlétet, napi szintű, közeli kapcsolatot a gyülekezettel, a pesti német (ma Deák téri) gyülekezet életét érintő ügyek intézése miatt.

Podmaniczky Károly halála⁷ után a család a gyászidőt Aszódon töltötte.⁸ Podmaniczky Júlia és édesanyja véglegesen 1840 körül hagyták el Pestet és költöztek ki Aszódra. A

1 Az Aszódi Evangélikus Egyházközség Házassági Anyakönyvi bejegyzése szerint 1847. augusztus 25-én az esketést Erdélyi Ferenc gödöllői református lelkész végezte a helybéli lelkész engedélyével.

2 Báró Podmaniczky Károly a fiatalabb ágból származó Podmaniczky Sándor és Jeszenák Zsuzsanna 12. gyermeke.

3 Jänkendorf-Nostitz Elisa 1788-ban Drezdában született bárónő, Gottlob Adolf Ernst von Nostitz und Jänkendorf szász államminiszter és Henriette Sophie von Bose második gyermeke.

4 Születési adatára vonatkozóan több helyen téves az 1822-es adatközlés. pl. a Magyar életrajzi lexikon (főszerkesztő: Kenyeres Ágnes, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967) 220.; Új magyar irodalmi lexikon (főszerkesztő: Péter László, 2. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994) 314. A helyes születési hely és dátum: Pest, 1813. április 2. Pesti Német Evangélikus Gyülekezet Születési Anyakönyve, 1789–1819. 102.

5 Podmaniczky Károlyné Charpentier Júlia 1811. szeptember 2-án 33 éves korában halt meg. In: Aszódi Evangélikus Egyház 1811. évi Halotti Anyakönyv. A podmanini és aszódi báró Podmaniczky család története. Szerk.: Lukinich Imre. VI. kötet. MTA, Bp., 1940. 71.

6 „*En Budapest, 1824. június havában születtem, a hajdani Cukor, most Gróf Károlyi utcában, azon még most is létező kétemeletes házban, mely a Reáltanoda szomszédságában áll s a Gróf Károlyi-kertre bír kilátással. 1828 nyarán költöztünk az akkoriban egészen újonnan fölépült Pollack-, most gróf Wenckheim-házba (Fürdő utca és Széll utca), szöglet, mely az akkor divó építkezést tekintve, föltötte fényesen berendezett bérháznak volt mondható.*” In: Podmaniczky Frigyes: Egy régi gavallér emlékei. Válogatás a naplótöredékekből 1824–1887. Helikon Kiadó, Bp., 1984. 15.

7 Báró Podmaniczky Károly 1833. szeptember 21-én hunyt el Pesten. Holttestét az aszódi evangélikus templom Podmaniczky családi kriptájába helyezték. In: Az Aszódi Evangélikus Egyházközség Halotti Anyakönyvi 1833. év. 89.

8 „*Mindenekelőtt a gyászidő legnagyobb részét falun, Aszódon fogjuk tölteni, részint azért, hogy a szegény atyám halálát követő izgalmakat visszavonultságban kipihenhessük; részint azért, hogy anyánk a gazdaság viszonyaival s vagyonni állásával megismerkedhessék.*” In: Podmaniczky Frigyes: Egy régi gavallér emlékei. Válogatás a naplótöredékekből 1824–1887. Helikon Kiadó, Bp., 1984. 54.

megözvegyült Podmaniczky-né, miután Júlia lánya megismerkedett Jósika Miklóssal, az aszódi kastély falai közt tartva próbálta védelmezni férjhez adandó lányát az intrikák elől. Az intrikákra alapot adhatott az a tény, hogy megismerkedésükkor Jósika Miklós nős volt.⁹ Köztudottan rossz, elhidegült házasságban élt Kállay Erzsébettel. 1839-ban indult válóperük, de az hosszú évekre elhúzódott.¹⁰ Jósika törvényes válására csak úgy kerülhetett sor, hogy áttért a református vallásra.¹¹ A képen látható kastély előtti kertben 9 év várakozása alatt feltehetőleg sokat beszélgetett, netán költött és írt Podmaniczky Júlia és Jósika Miklós az 1840-es években. Ez idő tájra vonatkozó levelezésük jelentős része elveszett.¹² Mindössze néhány levél tanúskodik az aszódi kastélyban töltött, házasságkötésre várakozó időszakról.

1847-ben, amikor házasságot kötöttek, aligha gondoltak arra, hogy két év leforgása után, az 1848–49-es szabadságharc leverése miatt, hazájukat elhagyva menekülésre kell majd kényszerülniük. A köztörténetből ismert, hogy 1849-ben a világosi fegyverletétel után, Haynau katonai törvényszéke elől menekülve az íróházaspárnak politikai okokból el kellett hagynia az országot.¹³ Lipcse, Brüsszel, majd Drezda lett lakhelyük. Az emigráció alatt Jósika Miklós sohasem, felesége, Júlia 1865-ben, Jósika halála után – 16 év száműzetést követően – látogatóként tért csak haza Magyarországra.

Az aszódi Podmaniczky-kastélyban eltöltött idő alatt érzé-

Az aszódi Podmaniczky-kastély

9 „Édesanyám az 1840-i nyár folytában elhatározta, hogy néhány évet nővéreinkkel falun fog tölteni. Ha visszagondolok anyám ez elhatározásának lehető vagy általam képzelhető okaira, azt kell gondolnom, hogy e hirtelen való megváltoztatását egy annyi éveken át megszokott életmódnak, azon feltűnő viszonyban kell keresnem, mely Julie nővérem s báró Jósika Miklós között keletkezett. Nővéremnek báró Jósika Miklóshoz való férjhezmenetele képeben e viszony a lehető legszerencsésebb s mindkét félre nézve boldogító véget ért ugyan, de a végnek kezdete - egy családos, nős ember udvarolván egy hajadon nőnek – tagadhatatlanul aggasztónak hatott családunkra...”. Podmaniczky Frigyes i. m. 110.

10 „Valószínűen már 1839 előtt is leveleztek egymással, mert a Julia első keltezett levele (Aszód, 1839 június 17-ikén) már meghitt érzelmi és lelki közösségről tanuszkodik... Új irányt érzelmi közösségüknek, benső barátságuknak s Jósikáné (Kállay Erzsébet) viselkedése, s a Jósika lelki keserősége s tarthatatlanná váló házasélete adott. Jósikáné ekkor már maga is válni akart férjétől s ekkor ennek szívében felcsillant a vágy és remény, hogy talán a házaséletben keresett boldogságot most végre mégis megtalálja s e reménységtől bátorítva megindította a válópert. Nem titokban, nyíltan, békés úton akartak külön útra térni.” In: Magyar Történeti Életrajzok. Dr. Dézsi Lajos: Báró Jósika Miklós. IV. 1836–1849. A regényíró és politikus. II. rész. <http://mek.oszk.hu/05800/05804/html/04.htm#d1e3429>

11 „Wesselényi azt a tanácsot adta Jósikának, hogy karddal vágja szét a gordiuszi csomót, azaz hagyja ott a római katolikus egyházat, s a református egyház törvényei szerint intéztesse el a válóperét. Jósika megfogadta a tanácsot s 1847 április 3-ikán áttért a református vallásra... Ezek után a szilágyi ev. ref. egyházkerület részletes zsinatja (1847 június 4-ikén) kimondta a házasságot megsemmisítő s így házastársakat egymástól elválasztó ítéletet, s ezt az a brudbányai zsinati közgyűlés (június 17-ikén) is megerősítette.” In: Magyar Történeti Életrajzok. Dr. Dézsi Lajos: Báró Jósika Miklós. IV. 1836–1849. A regényíró és politikus. II. rész <http://mek.oszk.hu/05800/05804/html/04.htm#d1e3429>

12 A Podmaniczky család aszódi, családi levéltári anyaga 1945-ben elpusztult. Ld. *Serfőző Szabolcs*: „Sola Scriptura” című tanulmányát. Művészettörténeti Értesítő 64. (1.) 2015. [139–156.] 150.

13 Jósika Miklós 1848-ban az Országos Honvédelmi Bizottmány tagja lett, majd 1849-ben a Debrecenben kinyilvánított trónfosztás után a Szemere-kormány kegyelmi törvényszékének tagja volt.

kelt legbensőbb érzelmeinek és emlékeinek tanúverseit írta meg Aszódon 1865-ben Jósika Júlia, született Podmaniczky Júlia írónő. E három versben¹⁴ megfogalmazódik az Isten, a haza, a család és a házastárs iránt érzett szeretet, mélységes megbecsülés és tisztelet. Olyan protestáns, keresztény konzervatív értékek, amelyek átsegítették mindkettőjüket a konfliktusokkal terhelt életútjukon. Íme mutatványként az *Atyai hajlék* című verse:

„Gyermekévim rengetője,
Szép kastély bérczoldalon,
Hol tova tűnt álmok-szötte,
Öntudatlan hajnalom.

*Mindaz mi szívemnek drága
Boldogító kéj vala
Lelkem összes boldogsága
Mind oda van, mind oda.*

*Miért tekintesz rám oly mogorván,
Oly sötéten, oly komolyan,
Téged is bánt és gyötör tán,
Hogy mindenem oda van.*

*Mi az, mit el nem vesztettem?
Szent hitem maradt csak ép,
S a remény, hogy kit szerettem,
Látom fönn az égbe' még.”*

A három, eddig kevésbé ismert vers Aszód helytörténetét és a magyar irodalomtörténetet is gazdagíthatja, hiszen a településen egykor élt költők által írt versek közül eddig jobbra csak Petőfi Sándoréi voltak ismertek.¹⁵

Jósika Miklósné Podmaniczky Júlia 29 éves özvegyként, visszavonultan élt Drezdában édesanyja szász rokonsága körében. Gazdag irodalmi életművet hátrahagyva, 80 éves korában, 1893-ban ott hunyt el, utóbb hamvaikat Jósika Sámuel elszállíttatta Kolozsvárra, a Házsongárdi temetőbe.

Szilágyi Zita Mária

HÍREK

Megújul a füzéri vár és a Károlyi-kastély. Összesen 4,5 milliárd forintos kastély- és várfejlesztési program indul a füzéri várban és a füzérradványi Károlyi-kastélyban a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram keretében – közölte 2018. március 27-én Virág Zsolt, a Nemzeti Kastélyprogram és a Nemzeti Várprogram miniszteri biztosa a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Füzérradványban. 1,5 milliárd forintos forrásból folytatódik a füzéri vár fejlesztése: megújul a várudvar, színpad épül, valamint olyan beruházások valósulnak meg, amelyekkel interaktív módon mutathatják be egy középkori vár életét. A Károlyi-kastélyban 1,5 milliárd forint európai uniós forrásból és további 1,4 milliárd forintnyi hazai támogatásból a tetőcserét, az épületgépészet megújítását, az épület szigetelését és külső festését végzik el. (MTI, 2018. márc. 28.)

14 *Atyai hajlék; Az öreg gesztenyefa; Az én szobám* című verseit német nyelven írta Jósika Júlia. Magyarra fordította: Hegedűs István. In: Kisfaludy Társaság Évlapjai 1894–1895. 29. szám. 26–28.

15 Petőfi Sándor Aszódon írta 1838-ban a *Búcsúzás* című első versét.